Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьлу 1923 шера дуьйна ◆ ШОЛТТА, 11 СЕНТЯБРЬ, 1982 ШУ. ◆ № 109 (6675). ◆ Мах 3 кеп.

ХІАРА БАЛХА ДИЙНАХЬА ХЬАДЕР ДУКХАГІА ХИЛИЙТА!

Мехка цаІ мара йоацар

Коммунистически хьисапе къахьегар балха деваз а хина дІаэттай Грозненски бурув тохара балхий управлене хІара участка, бригада коллективе. Бурувдеттараш дика къахьега декхарийла бу дукха да йоацаш СССР мехкдаьттан газовни промышленноста министра приказагІа Грозненски бурув тохара балхаш управленех вай мехка дукхьал цаІ мара йоацэ Еррисоюзни экспериментальни опытно - гойтара бурув тохара балхий управлени хьаль хиларо.

Цун из сий даьд чоалхачеча геолого - техническа хьалашка тІехкІоаргача скважинашта бурув тохара балхаш цо тІехдика кхоачашдаь хиларах. Царна юкъе я 7501 метр бурув теха йола Галюгаевскаяи № 1 йола Бурунлали яха скважинаш.

Дика къахьийгад УБР коллективо август бетта а. 2500 метр гаргга бурув техад цо цу бетта. Къаьстта лакха хьокхамаш гойтад Гадиев Дауда Хьасанбек керте латтача № 120 — Эльдарово яхача буровой бригада коллективо. 1294 метр бурув техад цо. хІаьта из хул ерригача УБР бетта бурув тоха лезаш хиншача планах ах. Дика болх бу 500 метр бурув техача А. Булгакова керте латтача, 260 метр бурун техача П. Тараканова кулгалдеча бригадай бурувдеттараша а. Дукха тІехьбисаби шоай новкъостащта Е. Ильичева, И. Дылева, А. Мау кулгалдеча бригадай болхлой а. Дуккхача маьха бийдал, электроэнерги, утяжелитеІаш, химреагенташ кхоаьый управлене бурувдеттараша.

Д. ГАБАЕВ.

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДУ

ЦхьайтталагІча пятилетка шоллагІча шера шоаш тІаийпа социалистически декхараш толаме кхоачашду «Плодопром» треста чуйоагІаш йолча «60 лет Октября» яхача совхоза хьанбаш леладераша. Укх шера бархІ бетта планагІа йокха йоагІар 1680 тонн йолаш пачхахьалкхенга ехкай 1719.7 тонн шура.

Совхоза фермай коллективаша цІенхаштта къовсам лоаттабаьб хІара ІаттагІа тІа-тІа шура дукхагІа яккара, хІаьта цу гІулакках дика лоархІа а баьб. Соахка цу юкъа яьккхачуна нийсйича укх шера хІара ІаттагІа 111 килограмм шура дукхагІа яьккхай.

Из толам царга боаккхабенна хьайбашта лертІа Іунал дарах, уж дикагІа кхабарах, фермай коллективаша овсарле лаьха йолаш къахьегардоза моральни а материальни а хьалаш вІаштІехьдахарах шоай гІулакх бехктокхаме а леташ доярхаша, скотникаша, специалисташа къахьегарах.

Кхо бригада я цу совхозе детташ дола доахан кхоабаш.

Царна юкъе эггара дикагІа къахьег Амаев Хьож-Ахьмада кулгалдеча бригада. БархІ бетта планагІа яккха йоагІар 531.6 тонн йолаш цо яьккхай 630.6 тонн шура. Цу юкъа хІара кхоабача ІаттагІа 1905 килограмм шура яьккхай планагІа яккха йоагІар 1770 килограмм йолаш.

Доярхашта юкъе къаьстта белгалъяьннчай Кунарикова Карибат. 28 етт ба цу хьинар долча доярка бетташ. Шера планагІа яккха йоагІар 2300 килограмм йолаш хІанале 2200 килограмм шура яьккхай цо хІара ІаттагІа. Цо санна хьинар ца кходеш къахьег Докуева Любас, Зайпулаева Хижана, Ахаева Буце, Кельхигова Аймане, кхыбараша.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

ХЬАЛХАЛАТТАР

Гудермесски района «Новогрозненский» совхоза люцерна тІайолча кхай тІа гІолла шортта цхьа комбайн хьайоагІа. Из лелаеш ва механизатор Исмаилов Ахьмад. Тхьаь итт шу гаргга ха я юртбоахаме цо къахьега. Цунца къамаьл хилар са.

— Ка бола ялат чуийца даьлча доакъар кийчдеча болх бе хьожавир со, — йовх комбайнера. — ХІаьта хІанз оаха чуэцаш латтар фуна лаьрхІа йола люцерна дІайийна кха да.

Лаьтта Іо а бийрза хьаэ цо люцерна буц. ТІаккха тІаьръюкъе из хьекха а йийя оал:

— Ер да-кх из дукха мах болаш дола фу!

ХІара дийнахьа балха нормаш тІехкхоачвешъеш къахьег цо. Иштта дика болх беш хиларах аргІа йоацаш йоккха мотоцикл эца бокъо еннай Ахьмада, хІаьта премеш дуккхаза а тиччай.

Х. МУКАЕВ.

Авторо дилача сурта тІа: «Новогрозненский» совхоза механизатор Исмаилов Ахьмад.

ДИНАСТИ ДІАЙОЛАЯЬР

Геттара чІоагІа дегІаденад укх цхьайтталагІча пятилетке мехка доагора-энергетически балансе къаьстта белгалдоаш гІулакх а хиина [illegible] газ мехкдаьттен дІаухийташ йола магистральни турбопроводаш яхкар. Дийца а варжоашаш лакха я уж хьалхара темпаш.

[illegible] эггара лоархІаметІа йола газови магистралаш хьалъеш «Грозтрубопроводстрой» яхача треста коллективо дукха я шоай балха бехкаш [illegible] а хиина [illegible] къаман кадраш.

[illegible] яха дин [illegible] бокъо а ю-даш лелаеш бола нах а. БІарчча бригадаш а дукха я треста коллективе.

Карарча шера юххьанца дена баьча балха итогех дикагІъяраш а лаьрхІа белгалъяьхаш треста чуйоагІача СМУ-1 болх беш йола Ю. Толдиева кулгалду комплексни бригада, каменщик С. Цуров, СМУ-2 къахьегаш йолча Албогачиев Минкарина кулгалдеча комплексни Юсупова Еша керте латтача штукатурий-малярий бригадан коллективаш, кхоалагІча гІишлон-монтажни управленера милар З. Абдурзакова, турбоукладчика машинист Ц. И. Шайлуров, автобаза водителаш А. Мамасурови А. Астамирови, дукха кхыбараш.

ХІаьта са дувца безам ба гІишлоний цхьан ветеранах, «Знак Почета» орден лелаеча, СМУ-3 сварочно-монтажни бригада кулгалхочох Ажигов Махьмада Бесланах.

Дукха новчаш а йолаш хилар вайна массехана а карарча шера дІадаха ахна, хІаьта дукха хилар цох даьчна эуламаш а, Лоамашнара ІодоагІача Рубас яхача хи тІа гІолла чанхйола газопровод хьалъеча участке тхо хьалделхаш йола бокха ина бола «Урал» хийцца дІайода догІаша бошабаь хоттах биззача новкъа. Сона уллув вагІа «Грозтрубопроводстрой» треста чуйоагІача дикагІйолча гІишлон-монтажни управленера цІи хеза вола бригадир Ажира Беслан.

— Хоуш ма дарра аьлча, дуннхачарна хац мехка доаторанэнергетически отраслеш дегІайоллаеча бийла баргбоана тха халеи бехктокхамеи бола болх мел боккха лоархІам болаш ба. Геттара лакха ба из карарча хана. Из хетадеш а да. Тха бригадерча болхлошта хІаранена дика довш да 1420 миллиметр диаметр а йолаш 75 атмосфера давленеца болх бу Уренгой Ужгород яхар мийола магистральни газопровод 17 — 18 миллион киловатт нид болІа массехк йоккхача гидроэлектростанцеца ниське нийи йолга, — аьлаш дувц Беслана.

[illegible]

Болх бу поляри гон дехьа а Кавказа лоамашка а. Укхаза, Къулбехье чанхдьиннад са дерригa вахар, дукха километраш никъ баьб Къулбаседа Кавказеи Закавказеи гІолла.

Тхо «Урал» участкана гІрга кхоачаш латтар. Кузова чу паргІата а баьнна багІар ерригача бригада болхлой, царна юкъе ялхайтта шу даьнна Беслана воІ Іийса а волаш. Укх дерригача аьхки шиъ даьцеи вокхагІволча вешийцеи цхьана хинна из гаьнарча къулбехьарча Дагестане болх беш. ХІаьта управлене къахьегаш я Ажиговий бІарчча династи. Цар дукха да дувца, уж дерригаш цхьана вІашагІкхийттача хана.

Иштта уиланга вахачара метта воалаву со чІоагІа йоацаш бригадира дІаеннача команде. Автомашина сеца латтор Каспийски Форда чу саьлийна шиъ хиш дІахьоча Рубас яхача шиъ оамал йол чу лаамаш хин бердаш [illegible] [illegible]

[illegible] лам дола хин бердий йистош. ТІеххьара балхаш даь чакхдаха кийчлуш бар бригада болхлой. Уж дохкарийла бар аьхнача траншеи чу кийча газопровод Іочу а йилла шиъ боарамагІа эшача мокхьашца из дІачІоагІъе, хІаьта из болх геттара сихеи говзеи бе а безар, хІана аьлча, моллагІча минуте юха а совса тарлора хий. Шо-шоай могтигашка дІаувттабу Ажигова шиъ бригадера гІошлонхой, хІаранена дика хов де дезар фу, малагІча участкана ше бехктокхаме ва. Сиха дІабодар болх.

Цхьабаьнда, Іаламо даим шиъ дар юкъолахь. Эггара бехктокхамегІа йола ха хьатІаэттача хана газопровод чуйизлара лаьрхІача траншеи чу хий а хьеддa цок бокхьоца йола котлован хилар бахьан долаш цу чу хьар экскаватор.

— Из дерригa а хилар, — йоах Б. Ажигова, — траншеи долгонаштеи хин бердаш оаха ма могга тІаьхолам лоаттабаь болланехьа а.

[illegible]

В. БУРДУКОВСКИЙ.

СУРТА ТІА: Б. Ажигова шиъ бригада болхлошта юкъе.

[illegible]

КХОАЧАМБОАЦАРАША ЛОХЪЮ ПРОДУКЦЕ ДИКАЛ

[illegible]

А. [illegible]

Л. И. БРЕЖНЕВА Х. ПЕРЕС де КУЭЛЬЯР ТІАЭЦАР

9 сентябре КПСС ЦК Генеральни секретари, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева Кремле тІаийцар Советски Союзе официальни визитагІа вена ВІашагІ-кхийттача Къамий Организаце генеральни секретарь Х. Перес де Куэльяр. Царна юкъе хиннача къамаьле дакъа лаьцар КПСС ЦК Политбюро члена, СССР кхыча мехкашцарІа гІуллакхий министра А. А. Громыкос.

Л. И. Брежнева дийцар СССР керттерча арахьарча политически инициативех, вай хана керттера проблемаш кхоачашъяра — ядерни тІом ца хилийтара, герз Іоаделга юхатохараи из дІадаьккхараи — тІаберзабаь юкъара лостам бола уж машара тІехьарча ООН Устава декхарашеи принципашеи ма йххара хилар белгал а доаккхаш.

Советски Союза, белгалдаьккхар Л. И. Брежнева, принципально хьатІаэцаш яц ядерни тІом хьоабар дукха кийчо яра. тІема иза даькъе совле яккхара, боккъала аьлча, дунен халкъашта юкъера гІулакхаш чакхдоахача низ-Іотгъамах пайда нийбара тІаберзабаь цхьайолча державаша луъца никъ. Из политика я дунен тІа кхохкам ирбуи тІом хьара кхерам совбоахеи хьалаш хьалу керттера хьаст хинна дІаэттар.

Къамаьл деш шиъ оагІонгахьара Х. Переса де Куэльяра лакха мах бир Советски Союза арахьарча политика, цо белгал ма даккхара, из хаддаза тІаерзаь я халкъашта юкъера машари вІашиь цхьана леладу гІулакхашц чІоагІдара. ООН Генеральни секретара белгалдаьккхар ше хьалхагІа ядерни герз тохаргдац, аьнна Советски Союзо шийна тІаийца декхар Іалашмате боккха лоархІам болаш хилар, из къаьгга тешал ду СССР машара гІулакха тІехьа хилара, ядерни кхерам кІезигбара до юкъедехьа дакъа из хилара. Дерригача дунен тІа бахача наха ловш дар тІагІертта герз дІадоаккхилга да, аьлар цо.

Къамаьлаш дІа-юха деча хана дийзадаргдоаца хІама санна белгалдаьккхар, ООН-а дунен тІа машари кхерамзлен хилийтара ше тІаухийта керттера низан кхы а чІоагІде дезаш хилар. Адамлена хьалхашка хьалха дІаяьнна а хІама санна ира лаьттадаи герз хьаІоаделга юхатохарен [illegible] кІезигдара лоадаран гІулакх. ООН декхарийла я цу лостамагІа практически карагІдолорна ккхалийтара кхы а хьинаргІа гІо де.

Дунен кхаьнтоалІа [illegible] ка, цу даькъе ГаргарІа МалхбоалехІа а, кра кхенча ма ситуаци латтар багдолаш шоаш хІоагІа сагатокхача хилар хьаьлар цига. Цунна дийза Л. И. Брежнева белгалдаьккхар, ерриша тІа ца хьаштдела оагІонаш дакъа лоацаш цу даькъе Палестина мукъаяннхара Организаци а йолаш, коллективно низаш тІаакхийтарца гаргарчамалхбоален гІулакх дерригача чулоацаш нийсхонца къоастаделга дийза [illegible] ваш хІама хилар. Ма дарра аьлча, дерригача дунено кхайкхьабай Израила Ливана, Палестина мукъайккхара Организаценa. Сирена дукхьала оаьзарай хьисапе агрессей ярах. Дунен общественни чкене дІадех, аьлар цо, израильски агрессорий оккупантийн бІу, дукха наь боабуи хІамаш хІалакъюр бІу. ООН Кхерамален Советера решении кхоачаш а ца, кхы хьем ца беш Ливанера арабоаккхийта.

Иштта белгалдаьккхар колониализмаи неоколониализмаи юхейнса ерриг юкъкаши гІулакхаши дІадаккхара халкъаша лоаттабеча къовсама. Дунен халкъашта юкъера экономически отношенеш пийхоин цхьатаррарча бокъонийи лаpда тІа йоахаш дергахара гІо деш ООН хьегача къин лоархІам.

Л. И. Брежнева вІаькха тешам белар ООН Устава положенешка хьежжа дунен халкъашта юкъе кхерамзоттарал пачахьалкхенашта дІа-юха леладу гІулакхаш вегІахкулараи ВІашагІкхийттача Къамий Организаце тІаухийта низаш хьалха санна хІанз а Советски Союз хьалуандаргдолаш хилара.

Дог-безам ца оьхкаш доттагІален хьал чакхъаьннача цу беседе иштта дакъа лоацаш дар КПСС ЦК Генеральни секретара помошник А. М. Александров, ООН-ра массалара вола СССР векал О. А. Трояновский, ООН Генеральни секретара заместителаш Б. Уркварт, В. А. Устинов, Д. Кордовес.

(ТАСС).

Доккхий совгІаташ деннад

Нохч-ГІалгІайчен предприятешкара экспонаташ Дунен халкъашта юкъерча Лейпцигерча гуйран ярмарке гойт

ЛЕЙПЦИГ, 9 сентябре. (ТАСС). [illegible] дунен халкъашта юкъерча гуйран ярмарке дошо медалаши [illegible] ломаши луш белгалъяьхар Лейпцигски хьажаре [illegible] лоацача мехкий промышленни предприятей дикагІйола образецаши халкъа кхолІама изделеши.

Советски павильонерча бархІ экспонатана [illegible] тара доккагІдола совгІаташ. Царна юкъе а Украина [illegible] сомола цІерагІча Ровенски льнокомбината продукци. [illegible] нинградски полиграфически машинаш [illegible] контрольни печатни оттиск хьаеш [illegible] установка. Нохч-ГІалгІай АССР предприятешка хьалха [illegible] нена медалаш елар. Дошо медалах луш белгалдаьккхар Грозненски текстильно-галантерейни [illegible] объединене хьадаь кІушкаш. Иштта дошо медали [illegible] елар Къулбаседа-Кавказски пачхахьалкхен мехкдаьттан газовни тІоанашта тохкам беча оборудовани [illegible] комплекса.

Интернациональни доттагІлен кІира

[illegible]

ХРОНИКА

[illegible]

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА — ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

БОЛХ ЭРГАБАЬККХА ТОАБЕЛГА ХЬА А ДЕХАШ

Моллагӏча города коммунальни бовхама управленена доккха дукъ тӏалатт аьлча нийса кургда. ХӀаьта Грозный сача йовхка а дӀаьржа а йолча горье къаьстта дукха да бӀарглакха, доал де делаш. Цун службашна, подразделенена болх барга хьежиц цӏенагӏа а хозагӏа а хургья город ше, дикагӏа леларгья трамвайш, троллейбусаш. цӏенагӏа дуттарерда правечие баргхьаш, гостиницаш безамагӏа тӏаяцаргба вайнита уха хьаьцний. Кхы дукха да города коммунальни боахама управление подразделеней балхах лийна.

Управлене службаша баьча балха кӏорта анализ а еш, даиза дисар белгил а доаккхаш хургья аьнна хетар парторганизаце отчетно-хоржамий собрани. Цхьабакъда, из ништа хиланзар. Управлене парторганизаце секретара В. Ф. Звездочкина яьча отчетни докладах кхоалагӏа дола дикъа коммунисташа хьалхашка лаьттача декхарех дацар. Доклада норхӏ совгӏа оагӏув дӀалаьцар республика промышленни предприятешъ а юрта бовхамо а беча балхо. Дийнар «Грознефть» объединене, «Красный молот» заводо, кхыча предприятешна доахача толамех, Ачхой-Мартановски а кхыча районашта а кхоачаш ца еча планех. Мехка, республика вахар коммунисташта довзийта дезаш хиллага дац из. Цхьабакъда, селла дӀаьхдаь из ца а дувцаш, шоай партийни организацена хьалхашка лаьттача декхарех, уж кхоачашдара коммунисташа деча дукхагӏа терком тӀабахийтача бакъахьа дар, аьнна хет.

Докладчика аьлар, управлене службаши подразделенешки бӀарча хьайӀача поашта хьалхашка лаьттача декхарех лоархӀаш. II квартале жилищно-коммунальни бовхама министерстве гӀолле наьрича хиннача социалистически яхьe III моттиг яьккхай. Планаш кхоачашъеш хилар хьахоххаш цифраш йоалайир. Цхьабакъда, горжанашта шарахи цифраш яц, шоайн бахача городера вахара хьалаш толлуга да. Масала, горжилкхоза цӀоллагӀча квартала план 101 процент кхоачашъяьй. Из дика да. ХӀаьта во дар да нормагӀа лаьрхӀача рожоде вахача хӀара сага 12 квадратни метр баьнцара наслидешено хила езача, 6 квадратни метр мара ца хилар. Трамвайно-троллейбусни парка хьонхимаш до доле а, цхьайолча хана транспорт ца йоагӀаш дукха ха йоаш латта безаш хул балха бада арабаьнна нах. Отчет еча юкъагӏа транспорта ритмично болх ца баьлга, кхьдола кхоачамбоарами дувцаш [illegible] жалоба еилй управлене. Цхьабакъда, царех фу лаьа уж миштa къоастаьй махл бехкевхаме оаш дувцалар отчетни доклада тӀа.

Геттара во да городера цхьалола наькъаш. ӀӀалла хьабиь болеш бац мовкъаш чухьа машинашта лаьрхӀа бецк бола объединной нийъ. Цошта реконструмин яьа аьнаян «Халнчий доттагӀлеч» майда, тьа ца еш кхы а дукха объекташ а. Цхьабакъда, доклада тӀа дош аьнна дувцанзар махлав пу гӀуллакха бехке вар, фу дица управлене парторганизацие уж кхоачамбоарами дӀадахара.

Партийни организацие балха план коммунисташа дага а ваьйна уттайн секретара, — аьйна бехк бийкнзар собране къамаьл даьча коммунисти А. И. Власенков. ХӀаьта ца товр хетта. ДадувгӀа мегаргболаш 20—30 шу пар-[illegible] тийни стаж йолаш дукхха коммунисташ ба укхаза.

Преценица къамаьл даьча коммунистащ Н. И. Почасенков, И. А. Камынин, Г. И. Коробова, С. А. Белехова, кхычар дийнар служ баьнта. подразделенешта юкъе социалистически яхь вӀашгӀехьдиккара дукхагӀа йоакхо е сацигах, коллективе политико-массови болх белга тоалле дезалгах.

Отчет еча юкъа тайп-тайпара лешаш дувцаш 10 партийни собрани хиннай. Из дика да. Цхьабакъда, царех фу пайда баьнчиб, тӀайлаь социаман кхоачашдаьлий, аьнна цкъа информаци аьнц аргӀаш собране, — аьнна секретарах бехк бовкхташ къамаьл дир коммуниста Н. И. Поцвсенкос. КПСС Уставо Программо дӀадехар шишта кхоачашду хьожаш коммунистaшa отчетaш яц партийни собранешка.

Белгалдаккха деза къамаьл даьча коммунистaшa сов дукха терком тӀабахийтa лийцалга Чернореченски Сунженски водохранилищина болх барах. Из дувзадена да управлене парторганизацие чуноагӀача 13 коммунистех 10 коммунист даиза цӀераш яьхача водохранилищашка болх беш хиларна. Из а нийса дац. Цхьаьрчоа хеталора хи тӀа дувчилга, кх цу нах ухагбовнинш вӀашгӀехьдоаккхилга дувцар дукха коммунисташ вӀашагӀкхийттаб-хьоргӀ аьнна.

Отчет еча юкъа дегӀаена яц партийни организации. Бакъахьа хургда аьнна хет дикагӀбола нах КПСС члена тьа а ийбеш, управлене парторганизаци чоагӀийча.

Управлене парторганизаце балха тӀа дола кхоачамбоарами дӀадахара тӀаберзабаь соцам гӀа а эшаш, чакхьаьлар отчетно-хоржамий собрани. ТӀадиллар керда хержача секретара а цун заместителa а болх эргабаьккха тоабелга.

М-Б. ЦИЦКИЕВ.

* * *

Грозненски ремонтно-механически завода дукхача болхлошта дика йовзаш цар чӀоагӀа лоарӀаш я крановщица коммунистически къахьегама ударник Калугина Феодосия Васильевна. Хьинаре къахьегаш хиларца даьнна цун сий коллективе. Хьалхашка латта декхараш даим цӀена кхоачашдеш йолча Феодосия Васильевнас цхьа моттиг нийсъялийтал шин бехкагӀа балха тӀа хьовзам хилийта.

СУРТА ТӀА: крановщица Ф. Калугина.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДИКА КЪАХЬЕГАМА СОВГӀАТАШ КИЙЧДАЬД

СССР 60 шу, Нохч-ГӀалгӀайчен автономе 60 шу, из шин лоӀамагӀа Россеца юкъеяха 200 шу дузача цӀенашта дикача къахьегама толамашца накъабаьхкаб республика индустре, юрта боахама, транспорта, халкъа боахама кхыча доакъой болхлой.

Деррига технико-экономически хьоахамаш ине бетта план республика дезача цӀейта кхачалехьа кхоачаш а еш, юбилейна сийленца накъагӀоргха [illegible] дезаш тийша я Нохч-ГӀалгӀайчен производственни коллективаш.

ЧӀоагӀа дезаш гӀоадаьнна болаш накъобола юбилейшта республикера мехкдаьттахой — индустре къаьнагӀа долчӀ дакъа болхлой. Мехкдаьттей гази яккхара отӀаяь планаши тӀайца социалистически декхараши толаме кхоачаши тӀехкхоачаш деш ба уж.

Нохч-ГӀалгӀайчен мехкдаьттахоша бархӀ бетта планаш совгӀа Даьхена деннад 102 эзар тонн мехкдаьтта 65 миллион кубически метр гази. Из дикха дукхагӀа хул 1982 шера тӀайнача социалистически декхарех лаьрхӀа хиннечул.

Мехкдаьттахой санна хьинаре къахьегаш а республикарча кхы дукхача предприятешка болхлой [illegible]

[illegible]

ара чотагӀа. Цу предприятей балха опыто къаьгта хьахьокх цар шоай производственни мощностех материальни къахьетамси ресурсех бизза пайда ийбелга, цу коллективашка къахьегам дикагӀа вӀашгӀехьбаьккхалга.

Республика ерриге индуст-

Экономически обзор

ри хьакийдача бархӀ бетта программа 100,2 процент кхоачашъяьй. Мехкдаьттеи гази, электроэнерги яккхара, цхьайола мехкдаьттахиме продукташ, тракторни прицепаш, радиоприемникаш, кӀир, швейни изделеш, кога гӀирс, кхачан промышленноста кхы дукха йола продукташ араяецара бархӀ беттa план толаме кхоачашъяьй.

Цхьабакъда, бархӀ бетта отӀаяь программи кхоачаш ца еш йисай дукха коллективаш. ТӀехьаюсачарех я Назрановски трикотажни фабрика, «Арсуниодпром» объединени, цементни завод, Сунженски Ермоловски мехлесхозаш, кхы цхьайола предприятеш.

Республике йолаш я продукци [illegible]

[illegible] «Чеч-генводпром» объединени, кхыраш.

ДӀахо ла мегаргдолаш дац цхьайолча предприятешка къахьегама овсарле лакх ца яларал совгӀа из лохлуш латташ хилар. Царех я «Чечингсельстрой» треста аьшкбетона конструкцей завод, Нохч-ГӀалгӀай гӀишлон управленена чуйоагӀа Грозненски аьшкбетона конструкцей завод, Алетонови завод, карьероуправлени, «Чечингстроиматериалы» производственни объединени. Из ништа нийсдалара дола бихьанаш кӀеанга дац, керттерда ла къахьегам во вӀашгӀехьбаккхар къахьегама дисциплина эсала хилар, балха ха дехьа йоалр.

Къахьегама овсарле лакхъара долча наькъех керттерчарех цхьа никъ ба шерра бригадни формагӀа къахьегам вӀашгӀехьбаккхар, цо торо хулийт машинех, оборудованех, материальни къахьегамеи ресурсех бизза пайда ийбa.

Цхьабакъда, цхьайолча предприятешнеи организацешнеи къахьегам вӀашгӀехьбаккхара бригадни форми боагӀача «боаримагӀа» дегӀахаш, мела лел из формы [illegible]

[illegible]

СССР вӀашагӀъелла 60 шу дузаш

ЙОАЗУВ ДОАЦАШ ХИННАЧА МЕХКА

«Гражданашта общеобразовательни профессиональни кийпо Ӏалашъеш, кагирхошта коммунистически кхетам балара, уж духовни физически дегӀаккхувлара, къахьегамеи общественни гӀуллакхашта кийчбара гӀулакх деш йола халкъа образоване бӀарчча цхьа система йолаш а эргайоахаш товеш а я СССР-е», — аьнад СССР Конституце 25 статья тӀа.

Общества культура боарам хьахьоккхача лоархӀамегӀа хӀамаех цаӀ да халкъа образоване хьал. СССР керда Конституци тӀаацаро керда этап хьайийллай халкъа образовани дегӀайоалаена. Цу документа тӀа хьаккайкадаьд массана а юкъера образовани яьккха хила декхарийла хилар. Из да дегӀаенача социализма обществa хӀара член дешара боарам юкъерча образованел лохагӀа боацаш хила везилга.

Коммунистически парте кулгалца вай мехко доккхий толамаш даьхад халкъа образовани дегӀайоалаена. Образоване даькъе карагӀдаьнараш мел доккхий хӀамаш да дикагӀа кхеталара дагадохийтача совнагӀа хургдаш, революци ялалехьарча Росссе баьхача наьха дий даькъах кхо дакъа хӀана бац аьнна бараш, хӀаьта кхалнаха юкъе 83 процент йоазув-дешар ца ховш, 48 къам шоай йоазув доацаш хинна хилар.

Да веладургвоацаш дар Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци ялалехьа Нохчашкахьеи ГӀалгӀашкахьеи халкъа образоване хьал.

1914/15 дешара шера республика территоре тӀа 159 общеобразовательни школа яр 12,8 эзар дешархо а волаш. Юрта вахача эзар сага юкъе йоазув-дешар ховш 9 саг мара вацар.

Халкъа образоване даькъе социалистически арголонаш е йолальй Октябрьски революци яьнача хьалхарча денношке а деш В. И. Ленина кулгаш ядаьча Советски Ӏаьдала эггара хьалхарча законодательни акташта юкъе хиннай халкъа просвещено хьакъехара, йоазув-дешар ца ховлга дӀадаккхареи массана а дийши хиларей хьакъехьара декреташ.

Нохчашкахьеи ГӀалгӀашкахьеи массанега а дешийтилга чоалхинеи хазен [illegible] хиннид. Йоазув-дешар ца хоши бола нах социализм хьалъяра тӀаберлабе дика вӀашгӀехьа хиннадаш. Цу дакъае керттерча декхарех цаӀ хиннад йоазув-дешар ца хар дӀадоаккхиндеи массана а деша декхарийла волгеи. Нохч-ГӀалгӀайчене школьни гӀулакх дегӀада долалу граждански тӀом чакхбаьнначул Советски Ӏаьдал дӀаоттадаьчул тӀехьагӀа. 1921 шера март бетта ГӀалгӀайчен Советий III-ча съезде решени тӀайцар сфригагӀа юрташи къахьегама школаши йоазув-дешар ца ховча къилнойчa [illegible]

[illegible]

наш хьехархо Жук, хӀаьта Урус-Мартане шалта Ӏетта — Багирова Марем, окружной женотдела заведующи, Нохчашкахьа кхалнаьха болама дикагӀа болча организаторех цаӀ. МоастагӀаша Сурхотӏа къиза вийнав хьехархо Кашкарев, хӀаьта Аьхка-Юрта кулацко-мульски элементашa къиза боабльб юрта активисташ Оздоева Хадшати Цечоева Лизан. Моллашеи кулакашеи шоай хурдаьл шоашкара полицеш карарaца ялийтар духья халкъ культурно дегӀадоагӀалга сецадара, кхыметтел школаш дӀа а къувлаш хьужаренаш хьаелла гӀерташ моттигаш а хиннай. МоастагӀий тийша балхаш юхатохар духья республика партийни организацеша, парте ЦК указанеш чакх а йоахаш, чӀоагӀо къахьийгад моастагӀая дола элементаш хьагучаяхара.

Нохч-ГӀалгӀайчене массане а дешилга вӀашгӀехьдаккхара белгалара гӀо даьд 1928—1934 шерашка Къулбаседа Кавказе еш хиннача культпоходаша. Цар кертера декхар хиннад йоазув-дешар ца хоаш деша хоншабелга, культурни гӀирсаш хьалдара нах тӀаберзабелга. Йоазур-дешар ца ховлга дӀадаккхара беча балха темпаш сихъяра лоархӀаме формаш хиннай Къулбаседа Кавказа къамий областашта мехкарча городашта шефство лелаяр. Нохчийчена шефски поккхастал даьд «Дадикха йоазув-дешар ца ховлга!» яьхача Ерригукраински обществa, Харьккова шефство лелаяьа Урус-Мартановски округа, Одесса-Сунженски, Ведено-Веденски округашта. Цхьа шера (1929—1930) Украино дийтад бӀаь эзар сом, лингафоншта радиоприемникаш, фатиген доагӀах лампаш, тетрадаш, книжкаш, дукха кхыдола хӀамаш.

Массанега а дешийтар духьа къовсам лоаттабеча хьалхашка къаьстта лоархӀаме хиннад кӀенига дикаш а денцщаи а хинини коммунисташа дешийталга. Ленински указанеш парте XVII съезде тӀайнача ВКП(б) Устав ахар хьехаран а деш, Нохч-ГӀалгӀай партийни организаце декхар оттадаьд — коммунисташа йоазув-дешар [illegible]

Ӏомаде, цар идейни образовательни боарам лакхбе. Коммунисташта лаьрхӀа вӀашагӀъехкай къаьстта дешара школаш. Нохчашеи гӀалгӀашеи эрсий меттана цхьана кӀоаргга Ӏомабаьб наьна мотт а. Эггара саготагӀа лаьттад кхалнаха, белгала аьлча, лоаман кхалнаха йоазув-дешар Ӏомадара доши, хӀана аьлча царна юкъе геттара кӀеанга хиннаб йоазув-дешар ховраш. Къаьстта кхалнаха лаьрхӀа цхьацайолча моттигашка вӀашагӀъехнаш хиннай ликпункташи школаши.

1936 шера июнь бетта ВКП(б) Нохч-ГӀалгӀай обкомо соцам баьб педагогически рабфаке, техникуме, фельдшерски школе, дешари кхыча заведенешка деша лоаман наьха мехкарий дукхагӀа дӀанйбара хьакъехьа. Бахача наьха бе-бе категорешi къаьсткъаьста хьайийро гӀо даьд наьха образовани тоаара. 1940 гӀа шу хьатӀаотташ республике бахача нахах хӀара ялхлагӀа вола саг чуйнна дешина хиннав.

Образовани чӀоагӀагӀа дегӀаенай укх тӀехьарча шерашка. Дийнахьа дешача общеобразовательни школел совгӀа, берашкеи кхуваш боагӀарашнеи дешийта йолденнай болхлойи, юртарчеи кагирхой сайрийнареи сменни школаш, хӀаьта иштта заочни общеобразовательни школаш. 50-гӀа шераш чекхдоалаш декхар даь тӀадожадаьд бархӀ шера дешилга, хӀаьта хӀанз керттерча даькъе чакхдаьккхад массанега а юкъера образовани кхоачашъялцца дешийтилга.

Халкъа образовани дегӀайоалаяра даькъе доккхий толамаш даьха накъайода вай республика СССР хьаяь 60 шун Нохч-ГӀалгӀайчен автономе 60 шун дизара. Республика общеобразовательни школашка укх шера эна нейш ийцай 274 эзар дӀамигана сагои йолон. 1980-чеи 1981-чеи шерашка школаш чакхъяьхай городерчеи юртарчеи 40 эзар совгӀа кагирхоша. Дешара ерригача формашка республике чулаьцаш 400 эзар гаргга саг — бахача нахах хӀара кхоалагӀа вар. Республика лакхерча дешара заведенешa (хӀаьта уж кхоъ я хӀанз) (1980-чеи 1981-чеи шерашка арахийцaв 3750 инженер, педагог, экономист, лакхерча звенох бола кхы специалисташ. Дукхача тайпара профессеш йолаш 8 эзар гаргга специалисташ кийч а баь арахийцай юкъерча специальни дешара заведенеша.

Советски Ӏаьдал латтача шерашка культурни гӀулакхашка дийлача мехка къаьста латтача автономни республикашта юкъе я Нохч-ГӀалгӀайче.

Т. КАДЫРОВА,
Нохч-ГӀалгӀай исторе, социологе, филологе Ӏилма толлама институ цӀамагӀйола Ӏилмаи болхло.

Кхоана — танкиста Ди

Краснознаменни Прикарпатски военни округ ТӀемаи политически дикача кийчон тӀехдиначa толамашца накъабаьхкаб шоай цӀейна цӀи хеза йолча стрелкови Самаро-Ульяновски Бердичевски Железни дивизе танкисташ. Классашка хулача хӀара дийнахьарча занятешка, трепировашка, тактически арешка бӀухоша эргайоахаш тоаю техника лелаяра йола шоай говзал, дӀахо хьу цар шоай полке хиннача фронтовикий сийлахь тӀема традицеш.

Частера бӀухой яхье баьнаб СССР вӀашагӀъелла 60 шу дизара баха инбоагӀара накъабахара.

СУРТА ТӀА: «ТӀехдика» кхоачашъяьй упражнени танка механика-водителa, город Ярославле тавсе водитель хиннача мутӀарерча бӀухочо А. Карлышева.

В. ПЕСЛЯКА сурт.
ТАСС фотохроника.

Шоаех бенна тешам боабанзар

Гончаренко Ваняна кхувш [illegible] цӀаккха а [illegible] дацар танкист ше хургва аьнна. [illegible] из ишта нийсделар из цӀеча Эскара мугӀарашка гӀулакх де вахача. Цигара училище деша хьожавьча цо, из дукха ха ялалехьа чакх а лькхе, лейтенанта эвани хьаэц.

1941 шера фашисташ вай доазонна [illegible] хьесапе [illegible] хана Иван керте лаьтта взвод [illegible] хинна цар [illegible] Перемышль юхе латтар. Укхаза пограничникашца цхьана [illegible] хьалъайтар уж.

Цул тӀехьагӀа дукхача тӀемашка даькъа лоацаш хилар къона эпсар, хӀаьта цкъа чов хинна госпитале алла а вийзар. бакъда, дукха аллакзар из цига. ТӀаккха вийрча вальтча хьалха эвакуаци ялехьa Ленинграде хинна Лакхера бронетанкови эпсарий школа хӀаш болх беш хиннача Магнитогорске дӀахьожаву. Цига переподготовка курсаш чакхйоах цо.

Укхаза Гончаренко караерзаеш хилар керда техника, цу замалахьарча танкашна тӀом бара тактика Ӏомайно. Геттара чӀоагӀа [illegible] лоаш лоацаш довх, танка хӀара командира накъалаш ву.

Танкистий дӀерагӀа чъамаьл де дош лу Гончаренко Ивана. Цо дувц даьхе халача хьале хиларах, шоаш танкисташа, из баьча цхьаккха хӀама кхоьерг ца хилара, [illegible]

Цул тӀехьагӀа станцеахьа дӀаяхар танкаш. ТӀаккха машинаш платформаш тӀа а етта состав Сталинградехьа тӀом латтача оагӀонтахьа хийрзар.

Кхачa дезача дӀа а кхаьча, танкаш лаьттан тӀа йоах. Укхаза царна хьалхашка дехкар оттаду Абганерово станце латта моастагӀчун бӀу хӀаланбе, аьнна.

Фашисташта дага доацаш цӀаьхха из атака йир баьхаи доланi чӀоагӀа аьттув баьлар цар. Цу станце лаьтта гарнизон йохаяь дӀаьхкхар. Ништa, тагильчамаша [illegible] тӀадилла декхар кхоачашде болабелар уж.

Цу хана чӀоагӀа къиза тӀом латтар Сталинграде а цун гонахьа а. Танкистий гӀо чӀоагӀа эшаш бар цига лаьтта вай бӀу. ТӀаккха уж хьожаву Котельниково. [illegible]

[illegible]

С. ВОРОНИН.
Сийлахь-йоккхача Даймехка тӀема ветеран.

МАЬКХ ЯТТАРА КЕРДА ТЕХНОЛОГИ

[illegible]

ГАЗЕТА «РЕВНИСКАЯ» [illegible]

РОССЕ ПРОГРЕССИВНИ ИНТЕЛЛИГЕНЦЕ КЪУЛБАСЕДА КАВКАЗА ХАЛКЪЕХ ЯЬХАР

НГIАССР
50 200

Революционни къовсаме хьахийнаЙ халкъашта юкъера классови солидарность, большевикаша гайтаб цара бIаьш шерашка тIаьхьаттаьIазапах мукъадовларга бола некъ, царизмана а цу хьаяллачарийга стройна а тIехийцад уж. Лоамарой а дерриге къахьега адамаш а паргIатонга кхача гIертилга къовсалдеш хиннад Къулбаседа Кавказе интеллигенце прогрессивни векалаша Къахьегача лоамароша сатувсараш дагаллаттараши кхайкадеш хиннад революционни демократ хIирий литература классик Коста Хетагуров (1859—1906). Шин поэзе тIа, публицистически статьяш тIа цо хьагучалаьхад царизмо, цун чиновникаша, моттигерча хьал дараштех буржуазни либералашеи Кавказе леладу реакционни гIуллакхаш.

Цо къахетам баьбац къахьега адамаш къиза доацадеш хиннача лоамаи нахах баьннача аьлехи помещикех. Халкъа хьалхашка цо харе ма барре хьагучабаьхаб цо Тугановгlар, Караджаевгlар, Кубатиевгlар, царизма новкъосталца ахархошкара зиккатIа дола лаьттаIш дIалаьхза ужжамо бола кхыбараш.

Царизманеи цун тешамеча лаьштен чIоагIа духьала вувларах цу хана IаьдалтIакхувш хиннад К. Хетагуровна, шиЙ мехкара цхьа санна дуккхаза а Iохкахьийтаж из Эрсий революционни-демократиИ Белинске, Чернышевске, Добролюбова идеалаша хьалхийнача. эрсий культура прогрессивни традицеш шиЙ уйлашка йоссаьча. кавказаша эрсий халкъи дика доваш хиннача К. Хетагурова беррига лоамарой тIаьхьийхаб эрсий халкъаца оагIув биллара цо яьхад царга. тIалаттача стройца лоаттабеча къовсаме эрсий халкъаца цхьана мара шоашта паргIато яьхкен ираз лаьхен вIашгIехьдаргдац шун Къам хиирадувлар гоама хиннад цунна. паргIато яьхкара оарцагIбаьхаб цо массаза а лоамарой. Российски империя чудоагIаш хиича деррига халкъаш

Центральнии моттигерча непайоазон тIа балха хиннача дуккхача реакционни черносотенни йоазув дераша шоай хур дазд лоамаройнах бал ала гIертащ Цу язлархоша, К. Хетагурова яьхачох, «къиза поход яьй Кавказа туземцашта духьала». «ХIаьта «Терски ведомостех» лаьца аьлча, — яьхад цо — яа ди цIехь дукхагIа хьашт доацача оамал тIа доалаш латт, хIаьта юкъ-юкъе туземций мехкаца моастагIал дола хабараш а дувц». Цу газета тIа во могалеш дийцад «черсий, нохчий, хIирий, кхыча лоамарой хIара деннара мьрцна вахар». Боиъо йоацаш дувцача цу деррига даьссача хабарашта «баккъдар аьлча непайоазон тIа моттиг хургьяцар. — яздаьд К. Хетагурова — нагахьа санна «Терски ведомостий» редакци шиЙ дехкараш шерхаштта кхетадеш хиннаяларе».

XIX бIаьшере чакхйоалаш — XX бIаьшере йоалуш лоамаи далийий Iа даьхад эрсий прогрессивни деятелашея йоазонхоаши. Кавказера аьшар аьннача йоаца судебни учрежденеш дика йовзаш хиннача воккхача эрсий юриста, судебнии общественнии деятела А. Ф. Коне (1844—1927) гадаьхад лоамарой. 1887 шера А. Ф. Коне непатеха арайаьккхай судахошта чIоагIа критика еш йола «Йовкха кистнии» яха лаьрхIа статья Лакха аланеш ийман бола уж на доаш къаст Кавказа багIаш хул унзала мехкъоиа рутиераш — «прокуратура чиновникаш» а хиле, хIаьта уж дукхагIча даьлкъа, мьниа опыт ноацаш, дешаш гIеттадара тIара бола нах ба...» ШиЙ статья тIа А. Ф. Коне яьхадьд «полицейски персонала нравственни образовательни боарам лоза хилар бахьан долаш» полице деIаш во леладеш хиларах Кавказерча судебнии исполнительнии учрежденеш эрсий шаблона тIа хьош хиинад долла хIама. Кавказски лоамарой е правашт а, е обычеш а теркал я на еш, хIаьта цунах лоамароша бала хулаш хиннаб.

ГIорваьннача эрсий йоазонхочо В. Г. Короленкос шиЙ публицистически выступленешка хьагучабовхаш хиннаб къачашта юкъе моастагIал дехкар духьа эрсашка доаца халкъаш массе оагIорахьара гоhдаь лелаш бола черносотенцаш. Ритуальни нах боабарах 1907 шера паччахьа полице бехке беш хиннача ахархой-удмуртий галоаккхаш къамаьл даьд цо. Из хьаллаьцая эрсий прогрессивни интеллигенце вакалаша, тIаккха, «мултански» аьлаш хинна дош Iаьдалашта эхь тIа а дожаш дехад Iаьржа реакци лийннача шерашка «Бытовой гIуллакхаш» яхача статья тIа Короленкос паччахьа правительство бехке яьй «нах боабара тIаккхуш». 1905—1907 шерашка революци хиннача тIехьагIа болхлоштеи ахархоштея къиза талазар тIалоаттадеш хиларах Цо гадаьхад лоамарои, цу даькъе е суд а, е следстви а йоацаш каст-каста топаш етташ боабеш хиннача нохчий а.

Военни судаша революционерашца, прогрессивни деятелашца цхьанна а хIаманна бехке боацача нахаца, цу даькъе бокъонаш йоацача лоамарошца леладеча къизача гIуллакхех дийцад В. Г. Короленкос «Эрсий рузкъа» яхача журнала тIа язъйча дуккхача статьяш тIа. «Военни правосуде гIуллакхаш» яхача статья тIа 1910 шера цо дийцад нохчочун Юсупов Илеза нхелах. Цун деша маIан укх тайпара хиннад. 1899 шу доладеннача юххье Грозненски округа Деннишенко да волча хуторера сарракъа кхаь нохчочо лочкъаьь хIамаш йихьа хиннаЙ. ГIар гIеттай, топаш вIашкаетта йолаьй Хутора да ше воацаш хиннав, дезалхоех цхьанне дукха дог тийша а воацаш аьнкад, къуйх цаI цк шу хьалхагIа Деннишенкоца болх беш хиннача Юсупова тара вар аьнна. Цу шина шера Юсупова шийна боахам вIашагIIехаб, сесаг а, бер а вокхя саг — да а волаш вахаш хиннав. Дукха ца гоаш ше хуторе хьаккхьача, Деннишенкос следователага яьхад шин хIамаш меттел, итт гума ахча а дихьарех цаI Юсупов ва. Суде тешаша цу даькъе эрсаша а даь лоткъамаш да хутора дас тийрхIадар шийна хинна де Юсуповгара хьадоаккхилга, хIаьта итт гуман хьанъехьа дийцар-м цо шийгара IотIатехарг лоархIаш бар уж. Харц тешал дарах шийна зулам далар а кхеравенна сул а хилале Кавказера дIа а ваха, шиЙ дезалца Закавказски областе ваха хиинан Деннишенко. ХIаьта а сул хиинаЙ. Деннишенко тIа ца вар пакаши лаьрхIад. Судехинарашы эрсаша а тIехьа Юсупов баьъвеш лоткъамаш даьд.

«Заседани дуччаьа яр, — яхаш язду В. Г. Короленкос, — чубагIа вах а Iеуде вар ше а] сатийна бар из бехкех мукъадоалийтаргва аьнна хеташ. ДIаладийгIача, кхыча тайпара чила йиш йоцаш а дацар на. ХIаьта а Юсуповна хьалъелла суд яьй. Судо баьча цу соцамо чIоагIа эгIазбийтаб чухинна нах.

Грозне ваххаш а волаш цу суде хиннача Ширинкина ниггача письмо яздаьд В. Г. Короленкос «Почтови кахьхата укх листилго, — язду В. Г. Короленкос, — цу аккача приговората дадувгIаш тIенчараш ундарбаьха кхерам чубоссабир сона...». Эрсашка бола нах майрра талоккхаш бар нохчочун. Цаккха я на соцаш Короленко оарцагIвалар бахьан долаш кхел на оалаш вассв Юсупов. СибарегIа ваьхийта суд мара ца еш.

Эрсий йоазонхоша, общественни деятелаша доккха дакъа лаьцад Кавказа халкъий культура дегIайоалаечча, Кавказа музыкальни культура дегIайоадаеча юкъарчал дов\-ваш дакъа лаьцаш хиннад цIи хеза композитор Муслим Магомаев (1885—1937). Город Грозне ваьна, цун да аьшкаццхьап хиннав Грозне юкъера образовани яккхаьца дийша а дийша Горийски хьехархой семинаре деша вихав Муслим Магомаев. 1904 шера из чакхъяьккхачул тIехьагIа цхьаш юкъа Ленкоране хьехархочаш болх баьб цо. Цу цхьаш хана шиЙ музыкальни образовани дIахо лакх а еш 1911 шера Бакински музыкальни театре скрипачалла болх бу цо. хIаьта 1912 шера дена — дирижералла. Цо хьаккеллай наха чIоагIа дукха езаш тIайийна музыкальни произведенеш.

1916 шера исторически сюжетах «Шах-Исмаил» яха опера язъяьй Муслим Магомаева. Азербайджански оперни искусства доцо фонда чуяхай из произведени. Цун творчески музыкально-общественни гIуллакхаш шерра дIадоладеннад Советски Iаьдал дайначул тIехьагIа. Баку хьалхагIа драматически цул тIехьагIа оперни театра кулгалдеш хиннав М. Магомаев. Из дирижер хинна ца Iеш, «Азербайджана кхашка», «Турадини» яхачеи кхычеи симфонически пьесаЙ а хIаьта иштта «БIаьсти», «Мехкдаьтта», «Колхозхой марш», «Мукъальннача азербайджанка халхар» яхача иллей а автор хиннав. М. Магомаева йиццолийташ хиннаяц ше ваь моттиг а цун халкъа ашараш а. Цо хьаккеллай «Нохчийчен иллеши халхараши». «Нохчий илли» яха а кхыйола а произведенеш.

М. Магомаева еррига творчество органически ювзаенна хиннаЙ халкъа музыкаца, хIаьта мулыкальни мотт шаьреи дика кхетабеши хиларо гIо лаьд цун творчество наха езаялара. Композитора керттера произведени я цо 1935 шера хьаккелла «Нергиз» яха опера. Революционни темах язъяь эггара хьалхара азербайджански опера я из. Цу тIа автора хьахьекхаб къахьегача адамаша Азербайджане Советски Iаьдал оттадар духьа контрреволюцена духьала лоаттабаь къовсам. Из венначул тIехьагIа, 1938 шера, «Нергиз» яха опера Москве азербайджански искусства декада долаш хьекхай «Азербайджански культура дегIайоалаеча доккха дакъа лаьцад, — йоах Азербайджана исторе тIа, — Магомаев Муслима». Из хиннав педагог, общественни деятель, театральни искусства даьнье организатор. Магомаев Муслима цIи тиллай Бакурча Азербайджански паччахьалкхен филармонех.

Советски Iаьдал дайначул тIехьагIа мара духовно дегIаахара бокъонца йола паргIато кхаьчаи нохчашкеи гIалгIашкеи

Ш. АХМАДОВ,
исторически Iилмай кандидат.

Къахьегамо доакхх сага сий

НИЗТКЪАЛА ШУ

ОЧЕРК

ДогIаш делхаш дийна ха яьннача тIехьагIа малх а хьежаш бокъонца дола ахкан бозаме ди деча, дог паргIата доалаш доккха са даькхар Хьамида. Помидораш тIайолча кхай тIа дIаэттадаттар из шиЙ бригадера болхлой гонахьа а болаш.

— ХIаназ мераш ца йойташ хьалкхее нах иза дIакхоачаргхиларах со бокъонца теш, — аьлар цо шийга лалувгIеш латтача болхлошка.

Царна а бригадира а дагаяьхараш юкъ-юкъе Iаржъяла а йолаенна IотегIа эгIа помидораш яр. ПIовхал а ца товш боарчал совгIа тIоадал латтарах лаьар кхийттадар царна.

Из во хаоттам лаьтача денош из лаьар дIадаккха гIерташ шоаЙ ина дIа ма кхоачча молхаш йийттаяр помидорашта Хьамида бригадерча болхлоша. ХIаьта а цахаддаш IотIаделхаш хиннача догIаша бокъонца из лаьар дIа ца доаккхийтаь чIоагIа духьале еш хьабоалабаьбар уж.

— Iа яхачох тхо а теш, кхы ха ца йовеш оасар де а молхаш етта а дIадолалургда тхо, — аьлар тIаккха царна юкъе хана а балха опыт а йоккхагIйолча звеньевоЙ, Ибрагимова Бирланта бригадирага.

Юха а шоаЙ тракторашкхан тIа йовх механизаторашца БIаргагу болхлоша Iодеттача целаша хеда а деш Iодулла оасар...

Барайттала гIа шу да Чечен-Аул яхача юрта вахаш волча Якубов Хьамида баьцадараш кхедеш йолча бригадена кулгалд. Эггара хьалха шиЙ къахьегима некъ дIаболабаьб цо цу хана цига хиннача «Пригородный» совхоза № 1 йолча баьцадараш кхедеча бригаде, цул тIехьагIа массехк шу даьлча цун дарла тIа «Зарь» яха совхоз вIашагIъеллача цун № 2 йола бригада хьаийнаЙ Хьамида. Иштта лаьттанцара къахьегам бокъонца беза а беннa дIаволаваннав эламига саг.

Цу дуккхача шерашка шоаш баьцадараш кхедеш цунна а цун болхлошта а укх карарча шера санна хало ла елаш цхьаккха а шу денадацар. Къаьстта чIоагIа къовсам лоаттабе бийзаб оасаращца, лазарашца. ХIаьта эламига дацар цар баьцадараш тIадола кха. ХIара болхлочоа цхьа гектар гаргга кхоачар.

ЦхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шера планагIа дохка доагIараш 7800 тонн долаш паччахьалкхенга 13005 тонн баьцадараш дехкадар цар совхоза къахьегамхоша. Цу юкъе а доккха дакъа лаьцад Хьамида кулгалдеча бригадерча болхлоша. ХIаьта из толам баккхарах Ерригсоюзни социалистически яхье котбаьннаргаш а лаьрхIа КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе Байракх еннаЙ совхоза къахьегамхошта.

Даьхен деза совгIат шоаш хьаэцаш берригача совхоза къахьегамхоша санна Хьамида бригадерча болхлоша а дош денадар цхьайтталагIча пятилетка шоллагIча шера кхы а хьинарегIа къахьега, паччахьалкхенна баьцадараш дIадалара план толаме кхоачаш.

Иштта шоаш дош денна хилча, воча хаоттамо духьалъьхача халонех кхера а бенна тIехьашка миштa боалар цу бригадера бараш санна аьнар аьннача а долаш дола болхлой?!

Къахьегача оасарле къаьстта лакха йолаш балхаш даьд цу халача деношка звеньевой йолча Израпова Зайнапа. Ибрагимова Бирланта. Тайсумова Раисас, болхлоша Ибрагимова Хеде, Цахараева Табарка Эльбукаева Хамсата, кхы дуккхабараша. ХIаьта царна эшар фул а хьожаш, цар санна халонаш а ловш кхай тIа хиннав бригадир ше а.

Оасаро геттара сиха къайладоахар помидорий, нарсий, кабуций эIаргаш. Нагахьа санна хьалха дIанхача шерашка баьцадарашта шоаЗ оасар дича гIуланх доалаш хиннадале, укх шера дуккха а духхагIа де делаш хиннад из ХIара кIира массала дала вIалла ца дича санна юха тIа а даьле дIаоттар оасар. ХIаьта мугIараштa юкъера дар механизатораша дIадоаьхкхаш хиннадале, дегIадоагIаш латтача баьцадарашта гонахьара оасар кулгашца дIаданихха дезаш дар. Цул совгIа дене йолча хIамашта духьалеи баьцадараш лазарех лорадараи дуккхаза молхаш етта а йийзаЙ Хьамида бригадерча болхлойи механизаторийи. ХIаьта уж деррига балхаш агротехнически бокъонаша дIа ма дехкара ше тIахьожам а лоаттабеш чакхдахийтар бригадир ше ва.

Со цига хиннача дийнахьа цар кхай тIа цахаддаш хьатIаухар машинаш. Цига Хьамида болхлоша геттара сиха нарсаши помидораши тIа а етте, цхьаннена тIехьа шоллагIъяр а йодаш дIаухар ужаш консервни заводаши «Горплодоовощторга» тиикаши йолчахьа.

Укх шера цар кхебаь баьцадаарий хьувкъам бIаргабайча барнал ала доагIа хIара бригадерча болхлочоа, бригадира. Гуш да цар хьинари денали котдаьнилга, цар дувца ца дезаш чIоагIа хало лайна хилар.

Иштта къахьийгад укх сийлахь йоккхий юбилелш йолча шера КПСС члена, Къахьегама ЦIеча Байракха орден лелаеш волча Якубов Хьамида а цун бригадерча болхлоша а.

ХIаьта цар къахьегамах доккха беркат даьннад. Къаьстта дика хьайкъай нарсаши кабуци. Шера планагIа деррига дIадала доагIараш 650 тонн долаш бригадо паччахьалкхенна дIадала лерхI 750 тонн баьцадараш. ХIанз укх деношка тIатеIIа шоаЙ кхай тIара юхебиса хьувкъам чуэцаш боахк Хьамида бригадера болхлой.

С. АУШЕВ.

Нохч-ГIалгIай гIишлои управлене СМУ-6 дукха гIишлонхой ба укх юбилейни шера тIайийна социалистически декхараш тIеэкхоачаш. Царех цаI я штукатур, коммунистически къахьегама ударник Джамулаева Малика. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо шин норма 120—125 процент кхоачаш ца еш. Белгалдаккха дезаш да цхьаккха тайпа брак ца нийсолийташ болх беш из хилар а. ШиЙ опыт дог рыьа довлаш дIа а йовзийташ дукха новкъостал ду цо къонача гIишлонхошта.

СУРГА ТIА: штукатур М. Джамулаева
И. ПЛИЕВА сурт.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ЛИВАН. Малхбузея Бейруте израильски агрессорий зуламех хинар
ТАСС корреспондента Л. ВОЛЬНОВА сурт
ТАСС фотохроника.

«ПаргIатача дунен» юхь

XX БIАЬШЕРЕРА ЛОАЛ

> Цхьаккха а юридически статус йоацаш ба уж нах.
>
> Цхьаккха тайпа политически бокъонаш йолаш бац уж.
>
> Царна доагIаш дац къахьегама законодательство.
>
> Уж бохкаш а эцаш а ба. Мах — сагах дит бIаь доллорга кхаччалца.

Тоша хала да цунах, хIаьта а тахан Америка ВIашагIкхийттача Штаташка массехк миллион лай ва. Бокъонца шоаш мы барра бола лаьш. Уж меллаб — бокъонца цхьанне а ховш дац: пхи миллион хила а мег, вешта, итт миллион баш ала а дац. Цхьабакъда, шено йоацаш за цаI — лаьш лелабара система хIаразйоалаш а шорлуш а латт Къулбехьа санна, иштта Къулбиседехьа а.

Лаьш чукхувлара технологи вIалла чоалхане а яц. БIарчча хьаийцача, сов эргаш а яц из дIанхача бIаьшерений лаьш бохка-эцарал. кIезиг-дукха юхь хьулаенна гIа яле а, Мексике, Гватемале Доминикански Республике, Сальвадоре, Гаите къайлагIа лелаш бIаьш контораш л. Рио-Гранда дехьа оагIорахьа доао лоамаш хургда а яхаш, цар дIаккхувл къийбеннараши хьебе бол боацараш. ТIаккха «койоташа» (иштта оал хIанзарча лаьш бохкаш-эцаш барех) «дийна товар» къайлагIа США дIадохьийт, хIаьта цига кхы хьеца душ маьхала доал из.

Бакъдар аьлча, цхьабола «къайлагIарбараш» доазон тIа кхаьчача дIатувц. Цхьабакъда, вертолеташтеи вездеходаштеи, бийсанна хIама бIаргадайтача прибораштa а кхыча техникана а юхасоцаде могаргдац дуне даьккха доагIа из Iалаьмат. 80-гIа шераш долалуш доазон тIарча службо хIара шера сецабора 800 эзарнега кхаччалца бола «къайлагIарбараш», цхьабакъда, цар тоатол хIаьта а цхьанна дийнахьа соцаш дацар.

Документаш доацаш, США-ра вахара хьалаш а дукхагIа йолча хана кхыметтел английски мотт а ца ховш, миччa хана а мехкара дIабахийтара кхерам тIалатташ бола законни боаша эмигранташ къулбехьарча штатий бокхтийча плантатораштa аттача гIолла тIайоагIа хIама а хиле дIаотт. Цар Флориде шекара эрд хьокх. Техасе доахан доаккаду. Аризоне апельсинаш гульо. Гобаьнкха теха вIарцхал дола акшкасьарг а болаш йолча бIехачеи готтачеи бараьашка бах уж, бийсанна тIехьа чIегаш а техо чубоккь. дийнахьа ха латт царна, етт, бомбарга ахаш кхерам тIагуйс, нагахьа санна уж боида белча кхралоацама цар бераш сеццаду. уж лоалла доттаоар духьа.

Цхьабарий, аьтгуа болашагIа барий, хIаьта а вIашгIеьдонл байдда гордашка дIойахаь. Вешта, шиЙ а цул царех лаьш Нью-Иорка, Лос-Анджелеса, Чикаго къоргашка логIа дийлхачул тIехьагIа хьалтIадолалу грибаш санна хьахула дIаяхача бIаьшерене хиинараш моргаш долча хьалашка иммигранташа къахьеташ йола «хьапар доаха мастерскеш». Цига. теIача ревулкаЙ позвалашкеи тесса йитача гаражашнеи я. е вентиляци а, е лерттIа серзал а йоацаш йола, прачечнеш, ремонтни мастерскеш, кхыметтел бIарчча фабрикаш а. Каст-каста шийтта сахьата а кхы дукхагIа а вараша санна беча балхах иммигранташа эца алали законо еттара кIезигагIа лаьрхIа оттадаьчул дукха кIезигагIа ла, америкацашта хьабе болх ца хиларах телача пособе цхьа дакъа мара а дал.

Цу тIа а, вIалла аьттехьа а тоьаш доацача шоа-шоаЙ алапех шоашка хари документаш дехкача торговцашта доккхар дIателанза ца боалаш а ба «нелегалаш». Царга налогаш а техийт социальни страховенех взносаш а телийт. цхьаккха тайпа социальни пособеши медицински новкъостали царга кхоачаш деце а. МоллагIа тайпа яь а протест е — профсоюз вIашагIйолла, забастовка е къахьегама хьалаш тоадалга дIадеха лаьрхIача, цу сахьате Iаьдалга дIа а лийй, мах боацаш низагIа бол байта дIавохийт. Цамогаш хилча хур а из да.

Укх тIеххьарча шерашка США конгрессе дуккхаза а предложенеш тийнаЙ законагIа боацача беррмгача иммигранташта легализаци е яхаш, царна «массаза а бахача цаьха» статус а луш. Цхьабакъда, царех цхьаккха предложени чакхъяьннац, — сов аьттуа болаш да кIезигача алапех кхоачам беча, забастовкаши профсоюзаши вIашагIа ца ехкача, кхыметтел балха моттигах боалар кхераш цамогаш а ца хулача «нелегалий» дарегIча къахьегамах пайда эцар.

ДагадоххарагIа аьлча, американски профсоюзаша а тернал ца еш йоаЙ иммигрантий проблема. Из-м тамаш а яц — профсоюзий лард а хиина латтача квалифицированни болхлой моттигаш дIаехаш мичаб «нелегалашмо». Кхыча беса хIамара лаьш къахетам боацаш боацабара предпринимателашка йиш хулийт «белхлой аристократена» керте латтараш кхаба. ХIаьта иммигранташна балха моттигаш дIаэхарашиш квалифицированни болхлой, катархой, негаш индейцаш цхьаккха тайпа профсоюзашта йоаьв бац. Уж раьза боацаш хилар доал деча класса кхыметтел гIойленагIа а да. хIана аьлча цо йиш хулийт цоаш къеча хьала тIа хилара бокъонца болча бахьанашта тIера уйла дIатоваие.

ЗаконагIа боацача иммигрантий проблема «къоастаяра» юкъе шийтахьара дакъа лаьцад Рейгана администраце. Социальни демагоги къоабал а яь цо конгресс тIахьийхаЙ хIанзара реальность бакъъяра а законагIа боацача иммигранташта «массаза а бахача наьха» статус ялара а. Цхьабакъда, шиЙ предложенена чIоагIа лоархIаме цаъ хIама юкъедихьад цо.

Цкъа-дале, «массаза а бахача сага» статус яла йиш ац США веначул тIехьагIа итт шу даьлча мара. Из ха чакхъяллалца лаьш шоаш лаьш болча биса безаш ба: цар налогаш тоxкаргъя, социальни страховенена взносаш тергъя, цхьабакъда, пайда эца ниш хургъяц цар социальни Iалашонех, продовольственни толонех, хьабе боах ца хиларах телача пособех, иштта политически бокъонех а мо мара.

ШоалагIа-дале, «массаза а бахача наха» леIаш цхьабола лоархIаме политически социально-экономически бокъонеш. Цул совгIа, США я мехка гражданий мара хила ниш йоацаш йола «лоравеи йола профессеш» оалаш список — адвоката, хьехархоши, инженера, лора, бухгалтера, кхыбарий профессеш. Кхы а пхи шу даьлча мара хургбац «массаза а бахача нахах» еррига бахьанаш йола США граждан.

Правительства расчет чоалхане яц: вараша слена пхийтта шера къахьийча «нелегалаш» е кхабаргба, е предпринимателашта е Iалаьла хьалхашка сешагIа тинна а бехке хургба. ТIаккха йиш хургба уж баьга оаьнна хIор санна, арактовса а царна меттел корда лай [illegible] а.

Цу тайпара, Рейгана программо ма дарра аьлча, юридически чIоагIду ВIашагIкхийттача Штатий территоре тIа лаьш лелабеш хилар. ХIанзара тенденци хоаш хуле, царна бIаьшера чакхйоалаш мехкара лаьш миллионашкка а ца хулагIаш. итташ миллионашка хургба.

«Нагахьа санна хьай лаь бовргох Iа эIы хьалхайийта, цун воле кхет хьа хьай фоартах хьоьвч — аьнад бIаь шу совгIа ма хьалха американски философа Ральф Уолдо Эмерсона. Цо захаш дагадехача [illegible] хургдаий XX-ча бIаьшерен доаладехка олама, гражданиаш законодательство хIаьдоаьча хIамашца из дIа а хаьеьашш тернал ца е гIертадашта

Андрей КОРТУНОВ. (АПН).

НЕГIИЙ АРЕНИЙ «ДОШО ХЬОАСА»

[illegible]

Валерий [illegible] (АПН).

Республиканский теманий театра 15 сезон

ТЕАТР ДЕГIАИХА ШЕРАШ

Вай республикин профессиональни теманий театр «тера хьакхо» вlашагlкхетта 1937 шера. Цу [illegible] цу тайпана искусства боламмехна [illegible] встана дукхагlа дахьна профессиональни болахдерашна, хьалхо хиннай дlахьедна хала хIиндиса цуьнан гlуллакхаш. Дийна кертехьаьнарий, [illegible] гlодоллай [illegible] тIа Ахиденаш бола lамиса пассая интермедеш. Хlинца нахна дукха езаш а хиннай цар представленеш. Россетlеттанча йист хинкана мотт тlуге театра профессиональни искусство хьаь тоэрэ хиннай ленински кьамаш политика бахьнан долаш.

Ил къахьга [illegible] да СССР хьалк 60 шу, Нохч-ГIалгlайн АССР хьалк 60 шеш Нохч-ГIалгlайн [illegible] dolamarla Россица [illegible] 200 шо [illegible] Республика [illegible] [illegible] Ресгубликин [illegible] [illegible] тlа [illegible] [illegible] театр хьийнлера 45 шу [illegible]

Уж шераш [illegible] театран [illegible] 15 сентябре [illegible] Цига [illegible] М. С. Плиева «Маша [illegible]» [illegible] [illegible] Надрерчан [illegible] [illegible] хурьа [illegible] [illegible] хетар [illegible] шиа тайпана [illegible] Эвелишгита йовзарга А. Заториеа А. Чечеткина «Ше боргlада» яха а Г. Владычинай «Слоненок» яха а спектаклаш. «Слоненок» яха спектакль толаже чекхъяльар шех шера аьхки Москвасчи [illegible] устройш вола ва [illegible]

Тахан театра инайчей чекхiандоинара гаттина хила цlераш яха беза ба са театр дегlааха [illegible] беш хилахь, цу [illegible] искусства [illegible] са чаь [illegible] теманий театра lаьаьна [illegible] Царех ба республика [illegible] С. Ф. Алсаевакаев Е. И. Таиль, Г. Х. Меладзенаа, актерш В. К. Тадчева, Е. В. [illegible] Л. И. Рыжкова, С. Ч. [illegible] Т. [illegible], И. Петрова, М. Алдастов, хiана а [illegible] болх беш вола В. А. Ганичева.

Театра эстара хьакхарча [illegible] [illegible] хьалхьин [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] масих бlайка бар аьнча вола ца боллаш [illegible] тацшка хьаьм хиннай [illegible] актер Ъахьда. Балача хала vloarla [illegible] хеташ тlаьшаш хиннай уж. Берий спектаклаш вовлаш театра эгара хьакха [illegible] постановки [illegible] [illegible] [illegible] Цига уьсешна С. Бадуева «Молдана мачиза а ла цlеlа», «Иштта бараш а хулу» яха, Б. Саидова «Хьоаздали бьвзарашн» яха Х. Ошаева «Ши Заьтула» яха спектаклаш.

Республика хадархошен [illegible] театр хьахиннача хьакхарча шерашка [illegible] новкъостал дахь театра кол-лективана [illegible] хьешка лиши бола репертуар вlащагlболлара, къамий группай авторехи говзад дакхьара. Царех ба драматургаш У. Гайсултанов, Б. Саидов, И. Чачиев, Х. Ошаев, Х-В. Берсанов. Их творчески [illegible] гlал хадана за тахан а из [illegible] хьу Ленински комсомола преми лауреата, Хадархоне С. Хьазиева, академика И. [illegible] [illegible] музея директора А. Гешатиа, хадархой М. С. Плиева, кхичар.

Дукха [illegible] цу юкъа. Тхьалаш а хиннад гlалаташ а [illegible] хьабаьхна [illegible] хьа коллективо [illegible] хьедлад [illegible] боорам [illegible] хьар, из дукха [illegible] хилар. Иштта маре зарьlа йиш йоьлшбац театра актерий болх, хlана аьлча [illegible] гергга спектакль арахьа дlаьхаш шера довше [illegible] уж, тхьа [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

60 — 70-гlа шераш беза [illegible] театра [illegible] [illegible] Цу хана театрана керте дахьтиа Д. Т. Лазарев — директор а актер а А. И. Балабанов — кертера режиссер сахна бола [illegible] Цу хана [illegible] Б. Саидовен А. Бадаевнен «[illegible]», У. Гайсултанова «Турпал», «[illegible] «Шейта кий», «[illegible]», Х. А. Берсанова «[illegible]» — майра дог», Б. Абадиева «Йорьахlамо гlуллакхаш», А. Хамидова «Сира тхьамаш бола [illegible]» яха спектаклаш. Тlеккхара шина 1972 шера Ростове Къулбаседа Кавказа теманий театрий фестиваль бохча хала дивагlа ярашца лаьрхlа хиннай.

Теманий спектаклаш мичча беса яле а царна тlехьашка даттар саг вац. Спектакле цуьнах дуьнаш вола саг, из оттаьъ вола саг. Хlьата иштта цу спектакле теманаш леладеш вола саг а. Цу тайпарча теманий театра мара лац пригеланш [illegible] бола искусство, иштта спектакль персонашан [illegible] хазана [illegible] маре [illegible]

Иштта вола театр хьахила беза из [illegible] творчески атмосфера бола коллективана [illegible] да хилча. Хlьата из атмосфера ца хилча бовкъонца бола искусство хьахила а йиш мичай. Эстара хьалха хьаь езар а из ма йий. Из хьаьс могаргlараш творчески шовзi гlуллакх доллаш бола [illegible] мара бац. Цу тайпарча култалхоехи зарьlа воагlа тхьаь цкъ шера теманий театре болх беш хьаьоагlа театра хlахзаро художественни кулгалхо, керттера режиссер Ю. А. Набокин.

Алхха тlеххьарча шина шера цо оттаьай театра репертуаре билза моттиг дlалаьца бола постановш: Ю. Корнеща «Хьамага [illegible]», К. Мешкова «Хьунагlа аьо слочка», С. Чахьмева «Гамиси Натеи», оттае хийтьеш а А. Гайдара «Къайлагlара тlемы».

Театре хьо труппа а хоттана [illegible] юкъа 30 саг цу а воагlаш. Царех дукха барахш уьх шера Ярославски театральни училище деша ба[illegible] хlьата [illegible] пар [illegible] а Ю. А. [illegible] тlа хиппа [illegible] тхьа [illegible] [illegible] театра [illegible] [illegible] профессиональни [illegible] актерашта сайрийн [illegible] практика. Тхи цу [illegible] ма пахь [illegible] профессиональни [illegible] а хамка шlабоагlарьба. [illegible] ха лоь тхана цу хана хlана а стационаре бола бе тхьей [illegible] торо кургхьдарга, хlана аьлча капитальни ремонт на йича бола дьабе йиш йоццаш я тха театри хlдам.

Бераш, фильм, теманий театр — уж хlа дош [illegible] а вlаьш [illegible] [illegible] вlашагlдоьла йиш йолуш дац. Тахан вай бераш фильмга хоьй дуне ца довзуйтуш хилар вlалла а хийса дац, хlана аьлча театра [illegible] [illegible] зрителаш — 12 [illegible] бераш — вай гордне 26 [illegible] нета [illegible] дукха боллар дац.

Тхо, теманий театра болхлой, дахан [illegible] маьар [illegible] дикагlна [illegible] [illegible] эстетически хlетам [illegible] [illegible] [illegible] доьттlара [illegible]

Х. ДЖАМАЛДАЕВ.
Нохч-ГIалгlайн республикански теманий театра директор.

Х.-Б. Исраилова дахкана суьрташ тlа ба Нохч-ГIалгlайн теманий театра керттера режиссер Ю. А. Набокин, художник [illegible] (хьалхара суьрт) театра артисташ Ганукаев Вахен Хадзиаев Руслани.

МОСКВА. Вай Даьхенан [illegible] дуьнена [illegible] 60 шо [illegible] «Березка» [illegible] [illegible]

Хьайнеманте дохча хоттегнарь Социалистически Къинхьегама Турпала СССР Цехальски артистка, Надеждаа Надеждина [illegible] шагlбына бола «Березка» [illegible] [illegible] РСФСР [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

СУРТА ТIА: «Цзопика» яха эвсол [illegible] хилар.

М. [illegible], А. [illegible] сурт. ТАСС фотохроника.

Ший гIулакх дезаденна саг

Автобуса [illegible] [illegible] [illegible] дожар Пастухой [illegible] дукхийларой, тхьагlара йахайар. Цхьабакъда [illegible] lаьрна [illegible] [illegible] бола боьш хинар тхьюгаргбоаш. Кlарьсина [illegible] арахьана из. Дукха уйлаш хьаймар. Йаьф кертa чу [illegible] хургба кердача моттигера нах? Атта хургдий кердача коллективе болх бе? Могаргдий саг дезхадаш гиллемца кхачамаде?

Цхьаьх сервча автобусо уйлаех аьакхар йоl Хlана чул тlехьагlа яха а болх бе а доттагlой лаха а безача дахьта lоессар Калдина Жанна Георгиевна. Массха из кута ынэхар по [illegible] [illegible] дацтаеш Цхьарлла хиййтар «Хьажа [illegible] далахала саг [illegible] ! со тlадар [illegible] дердоллаш?» — аьлна Из шено йохкийр къахьа уйла «Дала нах массаньхьа а ба, новкъостал дерда сина а». Жанна дег чу хьайна из тlеххьара уйла дlачlоагlье йоагlаш сайна дукха хьатlаера цкъа кхалсаг Жанна мочара евай а сендукьа евай а хайча цо дlахайтар ше къесоча хьехархочча дукьалгьеяа хилар а № 53 йолча Грозверча [illegible] [illegible] цхьаьа бола [illegible]

Дезара цо [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] хьехархочи [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Жанна Георгиевнас [illegible] [illegible] [illegible] Хlана, [illegible] vloarla [illegible] а Олдаш ма дий «[illegible]» [illegible] [illegible] [illegible]

Уроката [illegible] [illegible] а класса [illegible] [illegible] кетаенна йоар къоча хьехархо Хьехархоя дешархой [illegible] ба аьнна хетадора Цхьабакъда Жанна Георгиевнас литература урок дlаьхьайтача дерриге а моттаргар. Дукха хоьр, доллаш йола саг ер дешархочча юкьхиша лаьгтар. Дерриге тlемаш тlабакойта ладугlар дешархоша ер дукьечитта. Мошта йоьла а ца хоеш чакхъаьхар урок. Гургал [illegible] шабале а шай моттигашка багlар дешархой. Цига вхетадар Жанна Георгиевнас дешархоша ше тlайяцалта.

Хlана хьо цу [illegible] Ж. Г. Калдина Грозверча № 53 школе болх бу. Дукха хиннад хьехархочча махаре дика хlамаш а цхьатлха тоьлеш-хьархой а. Цхьабакъда белхашца белам шераглра шерага дукхагlа хьаlоь цуьше чу. Цу дукьа, ха дlа ше веда нала а дукхагlа леара! [illegible]

— Болх дукха безаш хилар нах дукхабезарца дукьадеина да, — боьх Жанна Георгиевнас. — Нах дукха безаш ца хилча, шай болх а дукха безаш хилац. Хlана аьлча, болх нала деттаргlоз хилйтар дукьа, нала [illegible] хилйтар дукьа бе беза.

Жанна Георгиевнаца [illegible] ва болх беш йолча хьехархочо Асиаерхоева Нура Бакаевнас дуьш:

— Калариш vloarla доархlаш а хьехархоша а, дешархоша а, цар дешнанованоша а. Шай болх дег тlара белабеш [illegible] Шай деррига [illegible] [illegible] [illegible] Шlаь [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] хьаlоаrla Жанна Георгиевна

Ше хьехаш дола предмет дезадешейта ца lеш дуне lа лам [illegible] нах безаш хургбелаш вкебе тlерт из [illegible] дешархой Хlаьта хlанзарча къоната хьехархоча из дика карагlа а доал

С. КОЛПАКОВА.
№ 53 йолча грозненски юкьерча школа хьехархо.

Грозверча экранаш тIа

«КОНДОРА СИЙ ДОЖАР»

Политически жанра фильмаш деларий терхам дукха тlаьзарболаш да аьнна хетт «Мосфильм» яхача киностуди дахьхна керда картина. Из картина Чилера къонача режиссера С. Аларкона керда болх ба.

Шай къахьх дог лазаш шай халкъа кертамукъа хилар лаш фашистски режимах из мукъадаларга сатуваш вола го йеш я С. Аларкон цу картинара хьехаха.

Цу фильма сценарий Аларкона цхьаьй Москверча издархотуна В. Амлинскица цхьана. Хlаьта кертера роляш довзаш ба гlорбаьнна бола советски актераш Юрский Сергей, Тома Светлана, Лаше Григорий хьабараш.

«ДОАЗУВ»

Из цlа тиллай шеай кердача тайп-тайпара бегаш долча фильмах американски кинематографистана Майкл Эллина сценарех режиссера Кристофер Лейна [illegible] цу картина дуьц американо-мексикански доазув къастача моттиге хулаш долча зуламерча гlуллакхех. Сатайна, сайре шай служба чакх а яьакка пенсе хала дага хина Кунер Фрэнк къовсавала везаш хул инаш дукхагlдолча зуламхой Суарес-Моффат яхача совсаца.

[illegible] [illegible] ловзаш ба гlорбаьнна бола американски [illegible] Сивалас Телли, Альберт Эдди, [illegible] Майкл, хьабараш.

«ТУРБАЗЕ ХИННА ЗУЛАМЕ ХIАМА»

Детективни жанра картанаш дельчарьа хоза хетаргда румынски кинематографиста шоа дахьна керда фильм. Цун [illegible] малагlа ловзаш бола ба хьагlаш картина цlерo а. Цу тайпарча детективни [illegible] дела хlама белгалл [illegible] моттиге — турбазе хилара. Дикха ловзаш бола турпалаш дукха ца [illegible] [illegible] сценариста Петрушка Хорю а режиссера [illegible] Кристоня а вlалла даги ца кинкача гlулакха юкье ниасбенна дальха памалаш нравственни за комаш [illegible]

В. КОВАЛЕВА
СУРТА ТIА: «Кондора сий дожар» яхача фильмера кадр

ЮБИЛЕЯШТА НАКЪАДОЛХАХАШ

[illegible] [illegible] академика М. Д. Миллионщикова цlерагlна Грозверча нефтяной институтехь [illegible] хинна ученийн советан керрьь [illegible] Дукхаха профессорашна преподавательшна хьалхахиса «Нохч-ГIалгlайн [illegible] 60 шу [illegible] Россица [illegible] 200 шо [illegible] [illegible] КПСС [illegible] [illegible] доцента М. С. Мамиева.

Докладашна [illegible] [illegible] хьыгта [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] дегlабет.

Я. ХАЛЕБСКИЙ.
ГНИ хьехархо

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

11 СЕНТЯБРЬ, I ПРОГРАММА

[illegible]

II ПРОГРАММА

[illegible]

12 СЕНТЯБРЬ, I ПРОГРАММА

[illegible]

II ПРОГРАММА

[illegible]

РАДИО

11 СЕНТЯБРЬ

[illegible]

12 СЕНТЯБРЬ

[illegible]

Хаотташ

Тахан республикехь [illegible] Грозный [illegible] [illegible] а [illegible] [illegible] 3 — 8 метр [illegible] [illegible] хьекхаш хилла [illegible] температура республикехь 23 — 28, Грозне 26 — 28 градус йоаллаш хила тарлу.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] метр [illegible] [illegible] 10 — 15, [illegible] 19 — 24 [illegible] 23 — 28 градус [illegible] [illegible]

Метеостанция.

КЕРДА КНИЖКАШ

«Нохч-ГIалгlайн шай долахах Россех дlахиетта 200 шу дизара материалаш lомаяреь» яхаш да республикан хьехархоенa lаьхна [illegible] Нохч-ГIалгlайн книжни издательства арахьаькха книжка Профессора В. Б. Виноградова lалмаш редактировани а ец арахьаькхача цу книжка автора, педагогически lилмий кандидата, РСФСР хьамиха [illegible] [illegible] института Нохч-ГIалгlайнен филиала деканахlа волча Жилизан бохллоча З. Тауснева дахьхана эрсий мотт хьехачен хьетам бахара бола бечеш [illegible] гlалгlайн Россена юкъебокка 200 шу дизара материалаш бераша lомаяра хьехьаш белгалдаьхад.

Иштта республика юбилейна хетаза дукха ха [illegible] арахьаьна [illegible] [illegible] кьамаьа волча поэта Олаев Салмана «Сийдах» аьаьха поэтагlа яха кердача стихаш [illegible] книжка а.

[illegible] терхам vloarla тlеоаргболаш дог тохаллойтаргболаш аьаьна автора цу сборника юкъеяха «Ленин са ктолтаме», «Ленина том едапа», «Советски къам», «Эрсечунга» яха стихотворенеш «Даьхе бахьар», «Асет — хальа йоl» яха поэмаш.

С. ШАДИЕВ.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

11 сентябрь

С. М. Кирова цlерагlа культуран салаlарен парк. 10.00 Болх беш я аттракционаш. «Тхо машенца уйла йоаш дах» яха радиоконцерт. 15.00 «В. И. Ленин — Октябра бахтаа» яха радиобеседа. 10.00 «Кердадараш, событеш, нах» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина цlерагlа культура Дворец. 11.00 «Художественни литература — [illegible] [illegible] [illegible] гlулакх даха пакча книжкай выставка обзор. 17.00 Радиолектори — «[illegible] [illegible] [illegible] бахраш» «Революции искрош [illegible] Къулбаседа Кавказе» яха лекци. 19.00 Болх беш я «Вlашагlяьхтар» яха дискоклуб. 20.00 Тематически кино гайтар «Цуйрамара седкъайэ» яха фильм хьокхар.

Пролетбота цlерагlа культура Цlа. 10.00 Болх беш я аттракционаш. 12.00 Брака торжественни регистраци яр. 13.00 Болх беш я «Чебурашка» яха берий клуб. 18.00 «Доттагlала илла натгарошна салла» яха болгарашна лакхе ловзаш бола интернационални доттагlала сайре.

«Оргтехника» объединени культура Цlа. 12.00 Талнна Ленина хетаза беседа.

Н. К. Крупская цlерагlа культура Цlа. 11.00 «Тхо берашн хинна бац хlейа, тхо дешархой дац» яха утренник. 13.00 «Машарн кран — дунен бераштa» яха берий кинофестиваль. 14.00 Теманий выставки хьахташна сиа йола «Доттагlал хьадахар» яха беседа

12 сентябрь

С. М. Кирова цlерагlа культуран салаlарен парк ВОДАШВОЛЧУН ДИ. 10.00 Болх беш я аттракционаш. Духовой оркестра концерт. 14.00 «Дети и зол а даим хьона хургдолаш» яха радиоконцерт. 15.00 «Тахан — танкиста Ди» яха радиобеседа. 16.00 «С. М. Кирова, Г. К. Орджоникидзе [illegible] lахзал доагахал поаттабаь кьоаеам» 17.00 Нохч-ГIалгlай пачхьалкхен филармони артистий концерт. 20.00 «Кердадараш, событеш, нах» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина цlерагlа культура Дворец. 11.00 Болх беш я «Фальтени приключении [illegible] тlа» яха кинолуб. «Дошо дlоагlарга» яха фильм хьокхар. 18.00 «Къахьегамхой хьашташта — парте Вонагlье» яха радиолектори. «Хьаьлая программа — халхьо гlуллакх» яха лекци. 10.00 Болх беш я «Шаьа гlоаэтер» яха [illegible] 20.00 «Советски кинематографашa — юбилейшта» яха тематически кино хьокхар. «Шинь — кердача цlагlа» яха картина гайтар.

Пролетбота цlерагlа культура Цlа. 10.00 Болх беш я аттракционаш. 13.00 Болх беш я «Чебурашка» яха берий клуб. «Шайта бутт» яха художествени фильм хьокхар. 17.00 Болх беш я кинолектори «Советски халкъ — паьше чера социализм а интернационализм а [illegible] [illegible] ности»

«Оргтехника» объединени культура Цlа. 11.00 Болх беш да берий кинотеатр «Шайта бутт» яха фильм хьокхар. 13.00 Болх беш я «[illegible] ден «Школьник» яха клуб.

Н. К. Крупская цlерагlа культура Цlа. 12.00 «Октябра марша йола [illegible] цlа бала сака хоьмша Нохч-ГIалгlайна да [illegible] яха беседа. 17.00 «Бьнча [illegible]» [illegible] [illegible] кинотеатр 10.00 «Барт [illegible]» [illegible] [illegible] яха кинофестиваль.

ТХА АДРЕС: 364007, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-43-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехкенлама секретара — 0-24-00; [illegible] зийна вазара — 0-24-04; промышленностен транспортен — 0-24-01; юрта бовзама — 0-24-06; культура — 0-24-05; письмош — 0-24-07; корректорска — 2-89-80.

НАШ АДРЕС: 364007, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-43-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 0-24-00; отдела партийной жизни — 0-24-04; промышленности и транспорта — 0-24-01; сельского хозяйства — 0-24-06; культуры 0-24-05; писем — 0-24-07; корректорская — 2-89-80.

Газет арадуьлу шинарен, ерен, шоатген деношка

СФ02314 «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. [illegible]